

Rôznorodosť v nazeraní na problematiku Zen-budhizmu

Radoslava Hrajnohová

Abstrakt

Téma príspevku poukazuje na polymorfný celok, ktorým je Zen-budhizmus, a jeho hlboký vplyv na západné myslenie v kontexte globalizácie. Prostredníctvom interdisciplinárnej optiky autor naviguje počiatky hnutia Zen a odhaľuje rôzne pohľady na jeho založenie a vývin. Za konvenčnými hranicami kultúrnych a náboženských štúdií sa výskum rozširuje do rôznych vedných disciplín. Príspevok kladie doraz na dôležitosť pochopenia Zen-budhizmu v súčasnej spoločnosti. Skúmanie integrácie Zenu do západného myslenia sa stáva kľúčovým. Príspevok objasňuje hlboký vplyv Zenu na európske myslenie a osvetľuje, ako formuje nielen filozofické a náboženské diskurzy, ale preniká aj do štruktúry každodenného života. Skúmaním Zenu cez optiku rôznych vedných disciplín odhaľuje bohaté perspektívy, čím podporuje hlbšie pochopenie jeho úlohy pri formovaní globalizovaných svetonázorov a prispieva k prebiehajúcemu dialógu o medzikultúrnej výmene, spiritualite a vyvíjajúcej sa povahe produktov globalizácie.

Kľúčové slová

Budhizmus, Duchovné Poznanie, Globalizácia, Kultúra, Náboženstvo, Zen.

Úvod

Naše socio-kultúrne prostredie je určitým spôsobom kreované rôznorodými náboženskými a filozofickými vplyvmi. Popularita orientálnej kultúry a fascinácia ňou rastie zásluhou globalizačných procesov a tendencií západnej spoločnosti. Pre západnú myseľ je kultúra orientu značne obdivuhodným a pútavým fenoménom, nakoľko orientálne svetonázory majú svoje odlišnosti od kresťanskej kultúry, ktorá je dominantná v západnom socio-kultúrnom priestore. Najatraktívnejším náboženstvom orientu je budhizmus a jeho odvetvia. V priebehu dvadsiateho storočia sa hnutie s názvom „Zen-budhizmus“ rozšírilo z Japonska do mnohých západných krajín, prvotne do USA, neskôr aj do Európy s príchodom Majstra Taisena Deshimaru do Paríža v roku 1967.¹ Prenikol do nich ako filozofický koncept, ktorého ústredným bodom je praktizovanie meditácie „Zazen“. V kontexte príspevku bolo cieľom interdisciplinárne reflektovať a zmapovať integráciu Zenového budhizmu do západného myslenia v procesoch globalizácie. Pracovali sme s terminológiou, prostredníctvom ktorej sme priblížili genézu. Doposiaľ zisteným faktom, sme boli schopní ďalej rozvíjať teoretické poznatky vďaka ktorým

¹ Web (1)

sme zistili, že v prostredí východnej kultúry dochádza k zlúčeniu pojmov filozofie a náboženstva. Spomedzi teoretikov, ktorí reflektovali historický prierez v nazeraní na Zen-budhizmus sme využívali literatúru švajčiarskeho teológa Hansa Künga, japonského Zen-budhistu Daisetza Teitaro Suzukiho, nemeckého jezuitskeho teológa Henriho Dumoulina, amerického spisovateľa Thomasa Hoovera, britského advokáta Christmasa Humpreyho a anglické budhistické filozofa Alana Watts. Prehľadili sme problematiku svetonázoru a životného štýlu a nazeráme na Zenový budhizmus ako na produkt globalizácie. Ťažiskovým problémom, ktorý sme analyzovali nás sprevádzalo dielo Globalizácia: dôsledky pre ľudstvo (2000) v ktorom sme sa opierali o fenomén globalizácie, ktorú definoval Poľsko-britský sociológ Zygmund Bauman. Priblížili sme koncept kultúrnej identity od Jamajsko-britského sociológa Stuarta Halla a aplikovali sme ho na zvolenú problematiku pojednávajúcu o prijatí Zenu západnými recipientami. Vymedzili sme viaceré charakteristické javy pre doktrínálny Zen-budhizmus dnešných čias. Naším cieľom bolo zodpovedať výskumnú otázku, ktorú sme si v práci položili, t. j. Je pre človeka západu možné preformátovať vlastnú kultúrnu identitu? A ak áno, do akej miery je takýto transkultúrny presah autentický? Je šírenie a prijímanie globalizovaných tendencií jedinou možnou alternatívou?

Rôznorodosť v nazeraní na problematiku zen-budhizmu

Dnešná socio-kultúrna spoločnosť je obohatená o rôznorodé nábožensko-filozofické smery podliehajúce procesom globalizácie a expanzii sekulárneho myslenia. Sekularizmus je svetonázor, ktorého hlavným cieľom je oddelenie spoločnosti a verejného života. Inými slovami, sociokultúrny a politický priestor by mal byť neutrálny, ale rešpektujúci všetky náboženstvá. Bývalý profesor na Harvard Business School v USA, Theodore Levitt sa ako prvý zaslúžil o vytvorenie termínu „globalizácia“, Levitt prvýkrát použil pojem „globalizácia“ v článku Harvard Business Review (1983), ktorý pojednával o vzniku štandardizovaných, lacných spotrebných produktov.² Definoval tento termín ako zmeny v sociálnom správaní a technológii, ktoré umožnia spoločnostiam predávať rovnaké produkty po celom svete. Globalizácia je pojmom používaným na opis rastúcej vzájomnej závislosti sveta. V prípade bakalárskej práce ide konkrétne o kultúrnu a náboženskú závislosť. Poľsko-britský Sociológ Zygmund Bauman nazerá na globalizáciu ako na istý mechanizmus, ktorý rovnako rozdeľuje, ako spája a namiesto hybridnej kultúry vytvára homogénnejšie svet. „Globalizácia nie je to, čo by sme si všetci, alebo aspoň tí najdôvtipnejší a najpodnikavejší spomedzi nás, želali, alebo chceli urobiť. Ide skôr o to, čo sa s nami deje.“³ Americký filozof, fyzik, teoretik a historik vedy, Thomas Samuel Kuhn do akademického diskurzu etabloval pojem paradigma, ktorý odkazuje na odlišný súbor konceptov alebo myšlienkových vzorcov pozostávajúcich z teórií, zákonov, pravidiel, modelov, konceptov a definícií, ktoré sú súčasťou všeobecne akceptovanej základnej teórie vedy.⁴ Paradigmy procesov globalizácie a sekularizácie nasvedčujú, že dochádza k úpadku v záujem náboženského smeru do ktorého sa jednotlivec narodil je dôsledkom rôznych zložitých spoločenských zmien na ktoré má vplyv modernizácia. Modernizácia odkazuje na model progresívneho prechodu od predmodernej k modernej spoločnosti. Globalizácia súvisí so šírením modernizácie cez hranice. Národy pred industriálnej Európy boli hlboko náboženské. Keď sa spoločnosti industrializovali,

² Web (2)

³ BAUMAN, Zygmund: *Globalizácia*. Bratislava: Kalligram 2000, s.59

⁴ Web (3)

Ľudia sa začali diferencovať a nastala hierarchizácia. Niektorí ostali zakotvení vo vierach západných, mnohí od viery ustúpili úplne zatiaľ čo iní začali formovať svoju identitu štúdiom a následným konvertovaním k orientálnym religióznym smerom a filozofiám východného sveta. Vzájomný stret hodnotového systému medzi kresťanstvom a východnými náboženstvami je uznávaný poprednými intelektuálmi ako jedna z najdôležitejších udalostí dvadsiateho storočia. Na toto prepojenie upozorňujú aj poprední teoretici ako Alan Watts, Christmas Humphreys, Heinrich Dumoulin a Thomas Hoover.

Genéza

K správne mu porozumeniu súčasného hnutia celosvetového rozmeru s názvom Zen-budhizmus je podstatné, aby sme priblížili problematiku autentického vnímania Zenového budhizmu na celosvetovej úrovni aoznámili sa s jeho genézou. Budeme sa usilovať priblížiť jeho teoretický koncept z historického uhla pohľadu. Zenový budhizmus je ústrednou rôznou polemizácií. Vedci zaoberajúci sa tematikou budhizmu nedokážu presne definovať samotný budhizmus ako koncept čisto filozofický či religiózny nakoľko východná kultúra pojmy filozofia a náboženstvo zlučuje. Švajčiarsky teológ Hans Küng sa k tejto problematike vyjadril nasledovne: „Mnohí tvrdia, že budhizmus je skôr filozofiou ako náboženstvom. Avšak tou práve budhizmus nie je, nechce ponúkať výklad sveta. Je náboženstvom, alebo je učením o spásе a cestou ku spásе".⁵ Podobný problém je možné badať pri štúdiu Taoizmu. Do istej miery môže byť problematický práve fakt, že oba tieto smery, ako aj iné východné náboženstvá kladú dôraz najmä na spôsob života, ktorý je založený na osobnom duchovnom rozvoji a schopnosti porozumieť skutočnej podstate života. Konkrétne tieto myšlienky zaoberajúce sa pravou podstatou bytia a života ako takého sú pre západný svet mimoriadne lákavé a príťažlivé. Podľa budhistického filozofa anglického pôvodu Alana Watts, je Zen-budhizmus: „...spôsob a pohľad na život, ktorý nepatrí do žiadnej z formálnych kategórií moderného západného myslenia. Nie je to náboženstvo ani filozofia; nie je to psychológia ani druh vedy. Je to príklad toho, čo je v Indii a Číne známe ako „spôsob oslobodenia“ a v tomto ohľade je podobný taoizmu, védante⁶ a joge^{7, 8}

V nasledujúcej časti textu sa budeme snažiť priblížiť tematiku už spomenutých pojmov náboženstvo a filozofia, nakoľko nám toto adresné delenie napomôže pre lepšie uchopenie genézy Zenového budhizmu. Z pohľadu ázijskej kultúry je budhizmus jedným z fundamentálnych náboženstiev, ktoré sa rozšírilo do rôznych častí sveta a jeho filozofie výrazne ovplyvnili a neustále ovplyvňujú rôzne kultúry. Školy budhizmu fungujú v rámci rôznorodých inštitucionálnych a doktrínálnych ustanovizní, ktorých existenciu je možné badať od staroveku. Počas dvadsiateho storočia došlo na západe k mimoriadnemu nárastu záujmu o konkrétne odvetvie budhizmu s názvom *Zen budhizmus*. Historicky možno Zen považovať za naplnenie indickej a čínskej kultúry, hoci je v skutočnosti oveľa viac historicky zviazanější v Číne ako Indii a od dvanásteho storočia sa hlboko a tvorivo zakorenil v kultúre Japonska.⁹

⁵ KÜNG, Hans: *Po Stopách Světových Náboženství*. Brno: Centrum Pro Studium Demokracie A Kultury 2007, s.153

⁶ Jedna zo šiestich škôl klasickej indickej filozofie

⁷ Jedna zo šiestich škôl klasickej indickej filozofie

⁸ WATTS, Allan: *The Way Of Zen*. USA: Vintage 1957, s.21

⁹ HOOVER, Thomas: *Zen Culture*. New York: Random House 1988, s.70

Tento intenzívny záujem môžeme badať v stúpajúcom trende, ktorého odkaz je možné nachádzať v intelektuálnom a umeleckom svete západu. Orientálne náboženské predstavy sú zvyčajne tak veľmi odlišné od západných, že už samotný preklad slov naráža na mnohé ťažkosti, odhliadnuc od významu odhalených myšlienok, ktoré je za určitých okolností lepšie ponechať nepreložené.

Zen je budhistická doktrína, ktorá presadzuje, že osvietenie možno dosiahnuť priamym intuitívnym vhľadom.¹⁰ Zen pochádza z Čínskeho prostredia, má korene v ázijskej múdrosti a je nositeľom ázijských duchovných hodnôt a názorov. Základný prvok Zenového budhizmu sa nachádza v jeho názve. Zen v preklade znamená meditácia. Meditácia je prax, pri ktorej jednotlivec pracuje s technikou koncentrácie mysle a konkretizácie na myšlienku alebo činnosť. Slúži na tréovanie pozornosti, uvedomenia a na dosiahnutie mentálne čistého a emocionálne pokojného stavu. Meditáciou sa hľadané poznanie dosahuje bezprostredne zahĺbením sa do seba samého. Hnutie Zenového budhizmu kladie dôraz na prísnu sebakontrolu, meditačnú prax a následný náhľad do podstaty mysle. Pojem Zen je japonským ekvivalentom čínskeho „Čchan“¹¹ a sanskritskej „Dhjány“.¹² „Čchan“ prišiel do Japonska a stal sa Zenom okolo ôsmeho storočia. Zen má predstavovať svetlo v temnote „Avidjá“¹³ a život vo všetkých meniacich sa a pomínutelných formách. „Keď sa budhizmus šírila po Indii na Cejlón a juhovýchodnú Áziu, rozvinul sa zreteľný sektársky rozkol, ktorý by sa dal opísať ako spor medzi tými, ktorí sa snažili zachovať učenie Budhu čo najautentickejšie, a tými, ktorí boli ochotní pripustiť (niekto by mohol povedať kompromis) s inými náboženstvami.“¹⁴ Autentickejšia forma, ktorá sa ujala v juhovýchodnej Ázii, sa začala nazývať „Hinayana“ alebo „Malé Vozidlo“. Druhá vetva, zahŕňajúca vieru, ktorá sa rozšírila do Číny a odtiaľ do Japonska, bola opísaná ako *Mahayana* alebo „Veľké vozidlo“. Budhizmus sa tým pádom pri svojom vývoji diferencoval do dvoch základných škôl: Hinajány a Mahajány. Toto rozdelenie malo za následok aj to, že dve verzie sútier boli kanonizované. To, čo uctievali hinajánisti, je známe ako „pálijský“ kánon a bol stanovený v jazyku páli¹⁵ okolo roku sto pred Kristom. Sútry eklektických mahájánistov rástli v priebehu storočí a boli rozšírené aj do sanskritu, tibetčiny a neskôr čínštiny.¹⁶ Zen, je zasadený do polymorfného náboženstva Budhu, po stáročia obmedzeného na úzku oblasť. Zenový budhizmus bol praktizovaný prevažne elitou. Až v epochálnom zlome našich čias získal Zen prestíž a široký vplyv ako duchovná sila celosvetového významu.¹⁷ Zen patrí do vetvy mahájánového budhizmu.¹⁸ Konkrétnejšie je zmesou indického mahájánového budhizmu a taoizmu. Mahájánový vývoj bol postupným rastom a práve uprostred tohto procesu prišiel z Indie Bódhidharma a do prúdu čínskeho myslenia vrhol hĺbku Zenu.¹⁹

¹⁰ Web (4)

¹¹ Významná čínska budhistická škola, ktorá sa neskôr rozšírila do Kórey a odtiaľ do Japonska.

¹² VII. stupeň aštangajogy: cvičenie prehĺbenej sústredenosti. Dhjána je stav bez myslenia, stav úplného ticha, keď vedomie funguje, ale nemá obsah.

¹³ Nevedomosť, mylné predstavy, nedorozumenia, nesprávne poznanie, je opakom Vidjá.

¹⁴ HOOVER, Thomas: *Zen Culture*. New York: Random House 1988, s.44

¹⁵ Dialekt indického sanskritu

¹⁶ Ibid., 1977, s.44

¹⁷ DUMOULIN, Henry: *Zen-Buddhism in the 20th century*. Boston: Weatherhill 1992, s.7

¹⁸ SUZUKI, Daisetz Teitaro: *Velké osvobození* s.5-47 in *Zen 2*. Bratislava : Cad Press 1988, s.5

¹⁹ HUMPHREYS, Christmas: *Zen Buddhism*. London: William Heinemann Ltd. 1949, s.32

Budhistický filozof a básnik Allan Watts zaoberajúci sa najmä Zenovým budhizmom tvrdí že, náboženské, filozofické a vedecké múdrosti západného sveta neponúkajú veľa usmernení pre umenie žiť. Západný svet je viac charakteristický pevnými princípmi, zákonmi a absolútnymi pravdami.²⁰ „Zen je predovšetkým zážitok neverbálneho charakteru, ktorý je jednoducho neprístupný čisto literárnemu a vedeckému prístupu.“²¹ „Zen nie je vyslovene systém, ktorý by sa zakladal na logike a analýze. Ak je Zen niečím, tak je opakom logiky.“²² V Zene neexistujú sväté knihy ani dogmatické poučky ktoré by sprístupňovali podstatu Zenu. Znižuje dôraz na znalosti sútier a doktrína uprednostňuje priame porozumenie prostredníctvom duchovnej praxe a interakcie so skúseným učiteľom alebo majstrom. Zen je však neprenositelný pretože aj keď „Tao, ktoré možno vyjadriť, nie je večné Tao“,²³ tak Zen preložený do pojmov a aparátu intelektu nie je skutočným Zenom. Preto je nevyhnutný rozdiel medzi Zenom a formami Zenu, medzi vyjadreniami Zenu a faktami o Zene. Advokát Christmas Humphreys, najznámejší Brit svojich čias ktorý konvertoval na budhizmus sa vo svojom diele s názvom *Zen Buddhism* (1949) vyjadril, že: „Intelekt je síce nástrojom dôkazu, ale podľa mojej skúsenosti nemožno dokázať nič, čo by stálo za dokázanie, a intuícia nepotrebuje žiadny dôkaz intelektom.“²⁴ Výtvary intelektu, ako je filozofia alebo matematika, môžu byť prenášané z mysle do mysle s tolerovateľným prístupom, pretože most medzi nimi je na rovnakej úrovni ako látka, ktorá sa má sprostredkovať. Zen je však mimo intelektu a intelektuálneho používania. Zen je záležitosťou empirických skúseností a vznikol na báze legend vychádzajúcich z týchto skúseností.

Vznik

O zrode Zen-budhizmu pojednáva legenda, ktorá súvisí s počiatkom Zenu ako takého. Budha raz požiadal kvet ktorý dostal aby kázal o zákone. Príbeh hovorí, že prijal kvet bez zvuku a potichu ho krútil v ruke. Potom uprostred ticha jeho najvnímavejší nasledovník Kashyapa²⁵ náhle vybuchol do smiechu a tak sa zrodila bezslovná múdrosť Zenu.²⁶ Táto verzia pôvodu Zenu je uspokojujúca pre jeho recipientov a podľa dochovaných prameňov, môže byť dokonca pravdivá. Taoizmus rozoral konfuciánsky neporiadok, obmedzujúci čínsku myseľ, ale bol to budhizmus, ktorý dal Číne potrebnú novú filozofickú štruktúru metafyzických špekulácií Indie. Čistý naturalizmus sa stretol s indickou abstrakciou a výsledkom bol „Ch'an“. Americký autor Thomas Hoover tvrdí, že: „Škola Ch'an bola čiastočne vrúbľovaním krehkých cudzích myšlienok (budhizmus) na silný pôvodný druh porozumenia (Taoizmus). Ale jeho jednoduchosť bola v mnohých ohľadoch opätovným vyjadrením Budhových pôvodných poznatkov.“²⁷

Aj keď si nemôžeme byť istí, či skutočne existoval, indický filozof a mních Bódhidharma je legendárnym zakladateľom, duchovným otcom a prvým patriarchátom Zenového budhizmu. Bódhidharma figuruje aj pod inými pomenovaniami. V Číne ho poznajú pod menom Damo a v Japonsku ako Daruma Taishi. Meno Bódhidharma je kombináciou sanskritských pojmov

²⁰ WATTS, Allan: *The Way Of Zen*. USA: Vintage 1957, s.9

²¹ Ibid., 1957, s.12

²² SUZUKI, Daistez Teitaro: *Velké osvobození* s.5-47 in *Zen 2*. Bratislava : Cad Press 1988, s.12

²³ LAO-C'

²⁴ HUMPHREYS, Christmas: *Zen Buddhism*. London: William Heinemann Ltd. 1949, s.6

²⁵ Ctený védsky mudrc hinduizmu. Je jedným zo Saptarišiov, siedmich starovekých mudrcov Rigvédy.

²⁶ HOOVER, Thomas: *The Zen Experience*. New York: New American Library 1980, s.17

²⁷ Ibid., 1980, s.17

„Bódhi“²⁸ a „Dharma“²⁹. Štúdium svetových náboženstiev datuje jeho existenciu približne do začiatku piateho storočia nášho letopočtu. Bódhidharma pochádzal zo západných oblastí a je opísaný buď ako perzský stredoázijský alebo južný Ind, tretí syn veľkého indického kráľa.³⁰ Neskoršie zdroje pridávajú ďalšie podrobnosti vrátane zmeny, že je princ z kráľovstva Pallava³¹, potomkom brahmanského kráľa z Kanchipuram³². Bódhidharma v ranom veku opustil svoje kráľovstvo a kniežactvo a stal sa putujúcim mníchom. Vo veku dvadsaťdva rokov bol plne osvietený. Pre meditujúceho je najväčším nepriateľom spánok. V legende sa traduje, že Bódhidharma raz zaspal počas meditácie a bol taký zúrivy, že si odrezal očné viečka. Jeho viečka spadli na zem a stali sa prvou čajovou rastlinou. Čaj bol potom podávaný mníchom ako prevencia pred nepredvídateľným spánkom.³³ Moderní učitelia ako Fung Yu-lan a Pelliot vážne spochybňujú pravdivosť tejto tradície. Naznačujú, že príbeh o Bódhidharmovi bol zbožným vynálezom neskorších čias, keď zenová škola potrebovala historickú autoritu, aby jej tvrdenie bolo priamym prenosom skúseností od samotného Budhu mimo sútier. Bódhidharma je totiž reprezentovaný ako dvadsiaty ôsmy zo zoznamu indických patriarchov, stojacich v priamej linii apoštolskej postupnosti od Gautamu.³⁴ Existencia Bódhidharma žije vo fragmentoch Zenového budhizmu nakoľko mu prináleží vytvorenie najdôležitejšieho filozofického prvku Satori³⁵. Bez Satori nemôže existovať Zen nakoľko je zenovým „Taom“.

Poznatky spočiatku uchovávané v úzkom kruhu východnej kultúry sa vplyvom mobilizácie, co-workingu a rýchleho toku informácií stali globálnymi. To znamená, že po prvýkrát je k dispozícii súhrnné množstvo ľudského poznania, vedomostí, skúseností, múdrosti a reflexia všetkých eminentných ľudských civilizácií z epoch predmoderných, moderných, postmoderných a súčasných. Veľká časť klasickej zenovej literatúry, ktorá je slobodomyselne koncipovaná dávkami taoizmu, konfucianizmu a čínskej poézie je napísaná jednoduchým neformálnym jazykom presiaknutým čínskymi ľudovými výrokmi. Hoci Zen uznáva platnosť normatívnych budhistických kanoistických dokladov a spisov, v priebehu generácií vytvoril a koncipoval svoje vlastné texty. Sanskritský jazyk bol natoľko cudzorodí od čínštiny, čo sa týka citlivosti a syntaxe, že precízny preklad bol prakticky neuskutočniteľný. Postupne sa indický a stredoázijský budhizmus začal pretvárať stretnutím s čínskou kultúrou. Toto pretvorenie nakoniec viedlo k vytvoreniu Zenu, úplne novej školy budhizmu, ktorá sa nakoniec stala zďaleka najúspešnejšou školou budhizmu v Číne, Kórei, Japonsku a Vietname. Jedna z najväčších prekážok komunikácie medzi japonskými zenovými majstrami a vedcami západu je absencia jasnosti v rozdielnosti základných kultúrnych premis.³⁶ Orientálne náboženské predstavy sú zvyčajne tak veľmi odlišné od západných, že už samotný preklad teoretických pojmov naráža na ťažkosti. Budhistické

²⁸ V budhizme konečné osvetlenie, ktoré ukončí cyklus transmigrácie a vedie k nirváne, čiže duchovnému uvoľneniu; skúsenosť je porovnateľná so Satori zen budhizmu v Japonsku.

²⁹ Povaha reality považovaná za univerzálnu pravdu, ktorú učil Budha

³⁰ Web (5)

³¹ Oblasť južnej Indie

³² Mesto v indickom zväzovom štáte Tamilnádu

³³ Web (6)

³⁴ WATTS, Allan: *The Way Of Zen*. USA: Vintage 1957, s.101

³⁵ Bezprostredné prežívanie pravdy na rozdiel od jej chápania

³⁶ Ibid., 1957, s.12

kanonické texty obsahujú názory a myšlienky, ktoré sú takmer neprispôsobiteľné priemernému západnému chápaniu.

Náboženstvo

Religiozita je jedným z najvýznamnejších prvkov formujúcich socio-kultúrnu spoločnosť. Na problematiku Zen-budhizmu je nevyhnutné nazerať optikou náboženstva, nakoľko náboženstvo hrá dôležitú úlohu vo východnej duchovnej a materiálnej kultúre. Flámsky teológ, mystik a spisovateľ Jan van Ruysbroeck tvrdí, že: „Zen-budhizmus je v študijnom poňatí okrem filozofie aj náboženstvom vybudovaným okolo učenia Siddharthu Gautama Budhu.“³⁷ Čínsky a japonský ľud sa od úsvitu histórie ukázal ako praktický ľud s láskou ku pôvabnostiam života a jeho okolností, čo je do istej miery možné považovať za akúsi formu náboženského života. Budhistické smery nedisponujú hlavou cirkvi alebo posvätným textom ktorého obsah je nemenný. Zen kulminuje vzťah človeka k sakre prostredníctvom ktorého človek zažíva transcendentálny zážitok,³⁸ prepájajúci s vonkajšou realitou.

Historici a religionisti zaraďujú budhizmus medzi mystické náboženstvá, ktoré sú zamerané do vnútra jednotlivca a sú založené na nevýslovných už vyššie spomenutých transcendentálnych zážitkoch. To je základná črta budhizmu od čias jeho zakladateľa, ktorého osvietenie považujú budhisti všetkých škôl za vrchol ľudskej skúsenosti, ktorú treba napodobňovať s božskou úctou.

Obraz Zenu japonského Zen-budhistu Daisetza Teitara Suzukiho vyvolával najvýraznejšie ozveny na Západe. Jeho úspech v uvoľnení Zenu z jeho materskej budhistickej pôdy a jeho záľuba v psychologizácii a univerzalizácii nevyhnutne smerovali k predefinovaniu pôvodného budhistického charakteru Zenu. Jeho publikum, ktoré neustále počúvalo od svojich vážených majstrov, že Zen nie je náboženstvo ani filozofia, bolo vedené k tomu, aby si Zen vyložilo po svojom a spojilo ho so spôsobmi vyjadrovania cudzími tradičnému budhizmu.³⁹ Budhizmus je dnes vnímaný ako svetové náboženstvo, nielen ako filozofia. To platí pre všetky budhistické školy, vrátane Zen-budhistickej školy mahájánového budhizmu.

Zen vnímame ako náboženstvo z viacerých dôvodov. Fundamentálnym dôvodom je, že náboženstvo sa vo všeobecnosti týka akéhokoľvek vzťahovania sa človeka k nadprirodzenému, ktorého prítomnosť je pociťovaná prostredníctvom duchovnej skúsenosti. Základom pre založenie náboženstva je uznanie bytosti, ktorá presahuje silu prírody a ľudských bytostí kde v prípade Zenového budhizmu sa jedná o Budhov.⁴⁰

Tradícia Zenu je udržiavaná a prenášaná vysokým stupňom inštitucionalizácie napriek dôrazu na individuálnu skúsenosť. Ako aj vo všetkých iných školách budhizmu a vo väčšine ostatných náboženstiev je obraz zakladateľa ústredným prvkom kláštora. Aj napriek tomu prívrženci Zenu tvrdia, že Zen ako taký nemá boha kvôli faktu, že praktizujúci veria v „Budhov“, ktorí môžu žiť večne a ovplyvňovať myslenie ľudí spôsobom podobným schopnostiam pripisovaným „Bohom“. V každej jednej inštitúcii nájdeme minimálne jedno zobrazenie osvieteneho Gautamu Budhu alebo iného bódhisattva⁴¹ v podobe skulptúry alebo obrazu.

³⁷ HUMPHREYS, Christmas: *Zen Buddhism*. London: William Heinemann Ltd. 1949, s.6

³⁸ Leží za rozumovou a zmyslovou skúsenosťou

³⁹ DUMOULIN, Henry: *Zen-Buddhism in the 20th century*. Boston: Weatherhill 1992, s.22

⁴⁰ WATTS, Allan: *The Way Of Zen*. USA: Vintage 1957, s.120

⁴¹ V mahájánovom budhizme sa tak označuje bytosť, ktorej motiváciou je dosiahnuť prebudenie pre úžitok všetkých cítiacich bytostí ktorá prijíma tzv. sľub bódhisattvu: dosiahnutie stavu buddhovstva

Prvé podobizne boli najčastejšie zobrazované v polohe stojaceho Budhu ale dodnes prevládajú vyobrazenia v meditačných polohách, najčastejšie v Padmasáne.⁴² Často predstavujú špecifický moment v Budhovom živote, ktorý je identifikovaný Budhovým gestom ruky nazývaným Mudra. Ak sa jedná o konkrétne zobrazenie Gautama Budhu tak sú dôležitými prvkami aj predĺžené ušné laloky, ktoré sú pozostatkami jeho života ako princa, keď nosil extravagantné náušnice a na temene hlavy Ushnisha.⁴³

Pri doktrinálnom etablovaní Zenu, sa stali dominantnými školami „Soto“ a „Rinzai“. S niekoľko tisíc kláštor je Soto jednou z najväčších japonských budhistických organizácií. Zakladateľom a otcom bol japonský budhistický kňaz, spisovateľ, básnik a filozof t.j. Majster Dógen Zenji, ktorý bol známy ako horlivý zástanca Zazenu⁴⁴. Majster Dógen patrí medzi najvýznamnejších predstaviteľov budhistického myslenia a je často označovaný za vedúceho klasického filozofa v Japonsku. Jeho diela sú známe po celom svete a sú študované nielen budhistami, ale i modernými západnými filozofmi.⁴⁵ Sila jeho charakteru inšpirovala mnohých zenových majstrov k nasledovaniu. Majster Dógen pôvodne neplánoval založiť zenovú školu, ale len popularizovať Zazen, na čo napísal malé pojednanie *Všeobecné učenie na podporu Zazenu* (1231), ktoré sa stalo klasikou. O niekoľko rokov neskôr nasledovalo väčšie, zovšeobecnené dielo, ktoré sa malo stať „bibliou“ japonského Soto Zenu, *Shobogenzo* alebo *Pokladnice Vedomostí O Pravej Dharme* (1253). V tejto práci sa pokúsil zdôrazniť dôležitosť Zazenu. Dógenova škola Soto zaviedla svoju prax vo forme, ktorá sa viac podobala pôvodnému „Ch'an“. Idea čistej meditácie vytvorila základ pre túto školu.⁴⁶

Rinzai je japonská línia čínskej školy Linji, ktorá bola založená počas dynastie Tang. Jej zakladateľom bol Linji Yixuan⁴⁷ nazývaným aj Majster Lin-Chi. Rinzai Zen sa vyznačuje dôrazom, ktorý kladie na Kensho⁴⁸ ako vstupnú bránu k autentickej budhistickej praxi. Rinzai tiež zdôrazňuje dôležitosť „post-kensho“ duchovného tréningu, ktorý človeku umožňuje realizovať prebudenie a stelesniť ho v prospech všetkých bytostí. Ďalším ústredným prvkom zenovej praxe Rinzai je vzťah študenta s učiteľom Zenu, ktorý zahŕňa formálnu prax Sanzenu,⁴⁹ ktorú používajú majstri Rinzai na vedenie študenta ku spomínaného zážitku kensho. Hoover tvrdí, že: „Škola Rinzai sledovala techniku „náhleho“ osvietenia; škola Soto, "postupné" osvietenie.“⁵⁰ V západnom svete sa pojem duchovné osvietenie stal synonymom sebarealizácie.

Aké postavenie má viera v Zenovom budhizme je kľúčovou esenciou v jeho chápaní. Viera je v Zene zameraná do vnútra jednotlivca snažiac sa dosiahnuť transcendentálne zážitky ktorých ikonou je sám Budha.

⁴² Lotosová pozícia jogy

⁴³ Trojrozmerný ovál v hornej časti hlavy, koruna Budhu predstavujúca symbol jeho osvietenia.

⁴⁴ Vzpriamené sedenie v meditácii nazývané aj Sed Budhu

⁴⁵ Web (7)

⁴⁶ HOOVER, Thomas: *Zen Culture*. New York : Random House 1988, s.61-62

⁴⁷ Japonsky preklad: Rinzai Gigen

⁴⁸ Vidieť svoju pravú podstatu alebo jasne vidieť do budhovej povahy

⁴⁹ Súkromný rozhovor medzi študentom a majstrom

⁵⁰ Ibid., 1988, s.58

Filozofia

Jasná definícia obsahujúca primárne miesto Zenového budhizmu neexistuje. Na problematiku Zenu je dôležité nazerať aj optikou filozofie. Východná filozofia často ľudí priťahuje alebo odpudzuje jednoducho preto, že zo západného pohľadu pôsobí orientálne, vysoko abstraktne, čo môže u človeka vzbudzovať problémy s jej uchopením. Zenové učenia sa často javia ako klamlivo jednoduché. Táto mylná predstava je umocnená zenovým tvrdením, že vysvetlenia sú bezvýznamné. Skutočné Zenové vhlady môžu pochádzať len z individuálnej skúsenosti. A hoci sa naše skúsenosti dajú opísať a dokonca analyzovať, nemožno ich prenášať ani zdieľať. Nanajvýš učenie Zenu môže iba poskytnúť prehľadnejšiu cestu k hlbšiemu vedomiu.

Zen je založený na rozpoznaní dvoch nezlučiteľných typov myslenia na jednej strane racionálneho a na druhej intuitívneho. Racionalita je charakteristická využívaním jazyka, logickosti a racionality. Jej predpisy sa dajú naučiť. Intuitívne poznanie je však iné. Skrýva sa hlbšie v našom vedomí, mimo slov. „Na rozdiel od racionálneho myslenia sa intuícia nedá „naučiť“ alebo dokonca zapnúť.“⁵¹ V skutočnosti je nemožné nájsť alebo zmanipulovať toto intuitívne vedomie pomocou racionálnej mysle.

Taoizmus je pôvodné náboženstvo starovekej Číny. Je založené na myšlienke, že základný princíp, Tao, je základom celej prírody. Dávno pred objavením Zenu sa taoisti učili nadradenosť intuitívneho myslenia pomocou anti-intelektualizmu⁵². Taoizmus bol však vždy optimistický a pozitívny v prijímaní reality, čo je vlastnosť, ktorá sa po stáročia vyskytovala aj v Zene. Okrem toho mnohí taoistickí filozofi ako napríklad najznámejší Lao- C' a Čuang-C' aj s neotaoistom Guo Xiangom zanechali spisy, ktorých svetonázor sa zdá byť takmer zenový. Prví čínski učitelia meditácie absorbovali taoistickú tradíciu intuitívnej múdrosti a neskorší zenoví majstri často používali taoistické výrazy. „Slovo „Tao“ znamená veľa, veľa vecí – vrátane elánskej vitálnej alebo životnej sily vesmíru, harmonickej štruktúry ľudských záležitostí a – možno najdôležitejšie – slová presahujúce realitu. Taoisti vyhlásili, že existuje poznanie, ktoré nie je dostupné jazykom.“⁵³

Budhizmus si vždy udržiaval skeptický postoj k realite, čo je očividne v rozpore s úprimnou oslavou prírody, ktorá charakterizuje taoizmus. Zatiaľ čo budhizmus verí, že by bolo najlepšie, keby sme mohli jednoducho ignorovať svet, zdroj našej psychickej bolesti, taoisti nechceli nič tak veľmi, ako mať úplnú jednotu s tým istým svetom. Budhizmus učí zjednotenie s prázdnotou, zatiaľ čo taoizmus učí zjednotenie s Tao. Spočiatku sa zdajú byť opozitné ale syntéza týchto doktrín sa objavila v Zene, ktorý učil, že jednotu prázdnoty, do ktorej je začlenená všetka realita, možno chápať ako zahŕňajúci celok alebo kontinuum, ako v Tao. Obe sú len vyjadrením Absolútna.⁵⁴ Budhisti sa spájajú s prázdnotou. Taoisti túžia po splnutí s Tao. V Zene sa tieto dve myšlienky splynuli v jeden celok.

⁵¹ HOOVER, Thomas: The Zen Experience. New York: New American Library 1980, s.10

⁵² Nedôvera voči intelektu, intelektuálom a intelektualizmu, bežne vyjadrené ako znevažovanie vzdelania a filozofie a odmietanie umenia, literatúry a vedy ako nepraktické, politicky motivované a dokonca opovrhujúce ľudské činnosti

⁵³ Ibid., 1980, s.12

⁵⁴ Absolútno alebo absolútum je vo filozofii večný, nadpriestorový a nadčasový prázaklad vecí, povznesený nad mnohosť vecí, nad protiklad subjektu a objektu, ja a nie-ja, ducha a telo, často identifikovaný s bohom. Absolútno je najvyššie súcno, ktoré je základom, poslednou príčinou všetkého, čo je.

Najdôležitejším prvkom filozofie Zenového budhizmu sú takzvané Koány. Koán je „zenovým problémom”,⁵⁵ príbehom, dialógom, otázkou alebo vyhlásením, ktoré sa používa v zenovej praxi na vyvolanie pochybností a na precvičenie alebo testovanie pokroku študenta v Zene. Zbierky zenových Koánov sú verejné záznamy o pozoruhodných výrokoch a činoch majstrov a žiakov, ktorí sa pokúšajú odovzdať svoje učenie. Snažiť sa čisto rozumovo zodpovedať na otázku nie je cieľom. Je na učiteľovi, aby sa rozhodol, kedy žiak správne pochopil Koán.⁵⁶ Jeden z najznámejších zenových Koánov, ktorý položil Majster Hakuin Ekaku svojim študentom je otázkou „Dve ruky tleskajú a ozve sa zvuk. Aký je zvuk jednej ruky?”⁵⁷ Tento Koán sa snažilo a neustále snaží vyriešiť mnoho ľudí, aj takí ktorí nevedia, že tento hlavolam je zakorenený v tradícii Zenu.

Neodlúčiteľnou súčasťou filozofie Zenového budhizmu je aj spomínané „Satori“, ktoré skoncipoval Bódhidharma. Satori je bezprostredné prežívanie pravdy na rozdiel od jej chápania. Je to známy zenový výraz pre náhle prebudenie.⁵⁸ Ako náhle prebudenie opísal Satori A. Watts. Či je ale naozaj náhlym vo svojom pravom slova zmysle je diskutabilné nakoľko na dosiahnutie stavu Satori je potrebná disciplinovaná duchovná prax pod vedením dogiem Zenového budhizmu. Diskutabilným je aj fakt, či je možné uskutočniť rozdiel medzi realizáciou prebudenia Satori a kultiváciou Zenu meditáciou a konaním v osobných životoch jednotlivcov, nakoľko zásluhou globalizácie sú dostupné mnohé informácie ohľadom hnutia a praktikovania filozofie Zen. Pozoruhodnou otázkou ale je, ako Satori dosiahnuť. A. Watts tvrdí, že v Zene nesmie jednotlivec myslieť na to, že sa zameriava na Satori, ale ani na vyhýbanie sa narodeniu a smrti.⁵⁹ Podľa majstrov, dosiahnutie Satori závisí na vyriešení koánov. D.T. Suzuki charakterizoval Satori v ôsmich bodoch: iracionalita, intuitívny vhlád, autoritatívnosť, afirmácia, zmysel pre veci nadprirodzené, neosobný tón, pocit exaltácie a pocit chvíľkovosti zdôrazňujúci prítomný okamih.⁶⁰ Satori skutočne označuje náhly a intuitívny spôsob videnia čohokoľvek, či už je to zapamätanie si zabudnutého mena alebo nahliadnutie do najhlbších princípov budhizmu. Satori možno komparovať s populárnym fenoménom, významným pre praktizovanie spirituality moderných čias. Tým fenoménom je otváranie pineálneho orgánu⁶¹ nazývaného aj tretím okom, ktoré sa v hinduizme vzťahuje na čakru Ajna.⁶² Je centrom vnímania, vedomia a intuície. Tretie oko môže vidieť to, čo nie je fyzické. Dosiahnuté Satori je podobným javom ale závisí na pochopení zenového štýlu zaobchádzania s budhistickými princípmi.

Zen je syntézou doktrín budhizmu a taoizmu a jeho učenie sa zdá byť prostým aj keď jednoduchosť možno ponímať rozlične. Často sa tie najjednoduchšie veci javia ako najzložitejšie a práve Zen, ktorý je založený na rozpoznaní racionálneho intuitívneho myslenia, je pre modernú spoločnosť silno inšpiratívnym. Koán a Satori sú pojmami, ktoré sa stali poprednými pre praktizujúcich Zenového budhizmu na západe.

⁵⁵ WATTS, Allan: *The Way Of Zen*. USA: Vintage 1957, s.120

⁵⁶ Web (8)

⁵⁷ Web (9)

⁵⁸ WATTS, A: *The Way Of Zen*. USA: Vintage 1957, s.101

⁵⁹ Ibid., 1957, s.176

⁶⁰ DUMOULIN, Henry: *Zen-Buddhism in the 20th century*. Boston: Weatherhill 1992, s.92

⁶¹ Výrastok medzmozgu

⁶² Web (10)

Svetonázor a životný štýl

Úcta k prírode, ktorá leží hlboko v japonskom psyché,⁶³ sa v neskorších storočiach stala základnou súčasťou zenovej kultúry. Podobne ako Japonci v rannom období, aj nasledovníci Zenu verili, že svet okolo nich je jediným prejavom boha a nezaťažovali sa posvätnými ikonami alebo modlami,⁶⁴ radšej čerpali náboženskú symboliku priamo zo sveta. Ranný budhizmus je psychologicky orientovaný, zameriava sa na individuálne oslobodenie a serióznu duchovnú kultiváciu, Mahájánový budhizmus na druhej strane je do značnej miery budhizmom nadšenia, oddanosti a viery. Jeho literatúra je rozsiahla, a značne poetická.⁶⁵ Východiskový bod pre zenový svetonázor je rovnaký ako pre iné formy budhizmu a tým bodom sú štyri vznešené pravdy. Poskytujú rámec na prekonanie životných zápasov, ktorým sa nedá vyhnúť, a v konečnom dôsledku dosiahnuť osvetlenie. Týmto pravdami sú: pravda o utrpení, pravda o príčine utrpenia, pravda o konci utrpenia a pravda o ceste, ktorá vedie ku koncu utrpenia.⁶⁶ Pre západnú myseľ môže byť problematické vnímať utrpenie v pozitívnych konotáciách. Pojem utrpenie ale nie je určený na vyjadrenie negatívneho pohľadu na svet, ale skôr na pragmatický pohľad, ktorý sa zaoberá svetom takým, aký je. Štyri vznešené pravdy sú pohotovostným plánom na riešenie utrpenia, ktorému ľudstvo čelí, tým je utrpenie fyzického alebo mentálneho charakteru. Slúžia na kultiváciu ľudského odosobnenia a následného duchovného oslobodenia. „Zazen“, forma meditácie v sede, je základným jadrom zenovej praxe. Zazen je štúdium seba samého. V Zazene telo, dych a myseľ sú neoddeliteľnou realitou človeka. Charakteristikou meditácie Zazen je v prvom rade bdela a uvoľnená poloha. Keďže telo a myseľ sú jedno, držanie tela priamo ovplyvňuje dýchanie a stav mysle. Stabilná, uvoľnená, bdela poloha pomáha myseľ kultivovať. Najúčinnejšou pozíciou Zazenu je poloha sediaceho Budhu ktorá sa v joge nazýva ako tzv. lotosová pozícia. Odporúča sa sedieť na podlahe, pretože je uzemnená a ponúka stabilnejší základ. Ruky sú zložené v kozmickej mudre. Udržiavanie chrbta vycentrovane umožňuje brániť voľne sa pohybovať a myslí nájsť stabilitu. Vzpriamená chrbtica umožňuje, aby dýchanie bolo hlboké, ľahké a prirodzené. Počas Zazenu sa dýcha nosom a ústa sú jemne zatvorené. Jazyk je zľahka zatlačený na horné podnebie za prednými zubami.⁶⁷ „Správne dýchanie podmieňuje myseľ pri lukostreľbe rovnako ako pri Zazene a je nevyhnutné pre rozvoj tichej mysle, pokojného ducha a plnej koncentrácie.“⁶⁸ Výskumníci dokázali, že Zenové myslenie bez pripútanosti alebo neutrality voči stimulom môže byť emocionálne prospešné. V jednej štúdií výskumníci skúmali, ako subjekty reagovali na slová s vysokým a nízkym vzrušením po jednom sedení meditácie. Zistili, že skúsení praktizujúci Zen mali pri čítaní slov menej intenzívne emocionálne reakcie ako nepraktizujúci. Táto znížená reakcia na kauzálne podnety naznačuje, že praktizujúci Zenu zažívajú menej emocionálne spúšťacích udalostí v každodennom živote.⁶⁹

S tým súvisí aj fakt, že budhizmus sa zameriava na neškodenie a čestný život. Tendencia mnohých budhistov dodržiavať vegetariánsku stravu pramení z princípu, „Ahimsa“ resp.

⁶³ Súhrn ľudskej mysle, vedomej a nevedomej

⁶⁴ Predmet požívajúci náboženskú úctu – môže ísť o zobrazenie boha, významnej duchovnej bytosti alebo personifikované symbolické vyjadrenie určitého duchovného princípu.

⁶⁵ Web (11)

⁶⁶ Web (12)

⁶⁷ Web (13)

⁶⁸ HOOVER, Thomas: *Zen Culture*. New York : Random House 1988, s.69

⁶⁹ Web (14)

nenásilia, ktorý je ústredným prvkom náboženstva a filozofie.⁷⁰ Táto zásada vyžaduje, aby prívrženci spôsobovali čo najmenšie škody a vyhýbali sa zbytočnému zabíjaniu. Paradoxom ale je, že Budha radí tým ktorí dosiahli vyššiu úroveň osvietenia, aby sa úplne zdržali mäsa. Kým bol Budha nažive, obmedzil príjem mäsa, ale úplne sa ho nevzdal. V skutočnosti bolo Budhovo posledné jedlo pokazené bravčové mäso, čo viedlo k tomu, že dostal otravu jedlom a zomrel.⁷¹ Jednotlivci praktizujúci Zen dodržiavajú zen-budhistickú diétu nazývanú „Shojin Ryori“. Okrem zdržaniu sa konzumácie mäsa nekonzumujú ani cesnak a cibuľu. Predpokladá sa, že konzumácia týchto potravín zatemňuje schopnosť efektívne meditovať. Shojin Ryori je starostlivo pripravený tak, aby odpad bol efektívne využívaný, pričom dokonca aj šupky z mrkvy a reďkovky a listová zelenina sa používajú na prípravu vývarov.⁷²

Podstatnými prvkami ktorými dominuje život v Zene je úcta k prírode a jej výtvorom, kultivácia vlastného psyché pochopením štyroch vznešených právd a meditáciou Zazen, a dodržiavanie japonskej budhistickej kuchyne Shojin Ryori, harmonizujúcou dušu jednotlivca.

Globalizovaný produkt

Počas posledných tridsať rokov sme boli svedkami historickej premiéry nakoľko všetky kultúry sveta sú nám teraz k dispozícii. Samotné poznatky nadobudli globálny rozmer. To znamená, že prvýkrát máme príležitosť spoznávať súhrnné množstvo ľudského poznania – vedomosti, skúsenosti, múdrosť a reflexiu všetkých hlavných civilizácií. Ázia má dlhú históriu nadnárodného prepojenia s inými časťami sveta. Náboženské smery sa stávajú kľúčovým prvkom rýchleho rozvoja zintenzívňujúceho globalizáciu. Konceptualizácia tohto procesu má tiež svoju novšiu intelektuálnu hodnotu, ktorá sa stala predmetom akademického skúmania. V posledných desaťročiach sa do popredia dostalo mnoho nepovšimnutých a niekedy aj neznámych aspektov zenovej skúsenosti a neobyčajne bohatá duchovná kultúra si nárokuje nové územie v globálnom dosahu. Dvadsiate storočie predstavovalo epochálny posun v histórii Zenu pretože až dovtedy existoval Zen iba na ďalekom východe. V dôsledku záujmu Západu o Zen v tomto storočí došlo k prehodeniu ázijskej kultúry. Zatiaľ čo sa predtým záujem obmedzoval na oblasť učenia, pričom autentickému jadrú ázijskej duchovnej skúsenosti sa venovala malá pozornosť, dnes vedci zo západu upriamujú pozornosť na vnútorné hodnoty a duchovné bohatstvo Východu. „Táto zmena nemá nič spoločné so zvedavosťou ľudí zo Západu na orientalistiku, ale vychádza z oneskorene pochopeného pocitu vlastných potrieb a túžby po duchovnom naplnení.“⁷³ Do našej západnej kultúry sme takmer nevedome absorbovali mnohé Zenové kultúrne formy a estetické princípy, akými sú japonské myšlienky architektúry, záhrad a aranžovania kvetov. Z. Bauman tvrdí, že: „Stretnutie s inakosťou je skúsenosť, ktorá nás vystavuje skúške – v nej sa rodí túžba redukovat' rozdiel silou, ale rovnako môže aj vyzývať k neustálemu úsiliu o komunikáciu.“⁷⁴ Východná inakosť je oslavovaná a rozvíjaná všetkými možnými prostriedkami globalizovaných tendencií západnej socio-kultúrnej spoločnosti. Z. Bauman vo svojom diele *Globalizácia: dôsledky pre ľudstvo* (2001) načrtol koncept „Blízko–Ďaleko“, kde „Blízko“ definuje ako priestor v ktorom sa cítime doma a len zriedka sme v ňom

⁷⁰ Web (15)

⁷¹ Web (16)

⁷² Web (17)

⁷³ DUMOULIN, Henry: *Zen-Buddhism in the 20th century*. Boston: Weatherhill 1992, s.5

⁷⁴ BAUMAN, Zygmund: *Globalizácia*. Bratislava: Kalligram 2000, s.16

stratení. „Ďaleko“ je inverzne priestor, do ktorého vstupujeme len príležitostne alebo vôbec a dejú sa v ňom udalosti, ktoré nemôžeme predpokladať a nevieme ako na ne reagovať. „Ďaleko“ je plocha zložená z javov o ktorých vieme len málo a nevzbudzujú v nás záujem.⁷⁵ S poslednou charakteristikou „Ďaleka“ nemôžeme súhlasiť. Jeden z mimoriadne dôležitých technických faktorov mobility je prenos informácií. Bauman ho opísal ako: „...druh komunikácie, ktorý nezahŕňa pohyb fyzických tiel, alebo ak áno, tak len druhotne a okrajovo.“⁷⁶ Následkom faktoru prenosu informácií je aj to, že pre mnohých ľudí „Blízko“ nie je dostačujúce a vyhľadávajú a obľubujú inšpiráciu z „Ďaleka“, konkrétne prúdiac z východnej inakosti. Inšpirácia sa nikdy nestane autentickou ani dogmatickou vo svojom pravom zmysle ale pre západnú spoločnosť je uspokojivá.

Interpretovať Zen-budhizmus autenticky je komplikované. Vďaka prebiehajúcim globalizovaným tendenciám a modernizácii je náročné (ak vôbec) uskutočniteľné dohľadať ho vo východnom svete, a v západnom je nemožné ho nájsť. Autenticita Zenového budhizmu je zasadená do histórie Ázie a kultúrnych hodnôt doby v ktorej vznikol. Dochované pramene narážajú vo východnom prostredí na problematiku neúplnosti a v západnom prostredí aj na problematiku prekladu ich textov. Doktrínálny Zen-budhizmus dnešných čias je ponímaný ako komplex viacerých javov: Buddha je najvyšším duchovným učiteľom, učenie je prijímané jedine od majstra v zenovej inštitúcii, praktizovanie „Zazenu“ a „Kinhinu“,⁷⁷ vedenie „Sanzenu“, riešenie „Koánov“, usilovanie sa na dosiahnutí „Satori“, dodržiavanie diéty „Shojin Ryori“ a pravidelné zúčastňovanie sa „Sesshinov“⁷⁸ a „Samu“.⁷⁹ Spomenuté javy sú ponímané v dnešnom svete ako dogmatické princípy pre Zen-budhizmus vo východnom prostredí ale autenticita je pozorovateľná jedine v ich pojmoch pochádzajúcich zo starej japončiny. Dogmatické princípy Zen-budhizmu, ktoré sa javia ako autentické, sú silnou inšpiráciou pre západných recipientov, na základe čoho boli založené mnohé zenové komunity využívajúce globalizované tendencie vytvorené dnešnými majstrami prichádzajúcimi z Japonska a potrebám ich žiakov figurujúcimi v zenovej inštitúcii ktoré sú nevyhnuté pre ich správny ekonomický chod.

Jamajsko-britský sociológ a teoretik kultúrnych štúdií, Stuart Hall, sa venuje problematike kultúrnej identity. Hall nastolil otázku kultúrnej identity vo svojom článku *Cultural Identity and Film Identity* (1989) a formálne navrhol túto koncepciu v „*Cultural Identity and Ethnic Dispersion*“ v roku (1990). S. Hall vníma identitu ako odraz kultúrnych problémov. Štruktúra a prax kultúry sú základom a kľúčom k tomu, aby jednotlivci premýšľali o problémoch identity, a je nemožné pochopiť a vysvetliť problémy identity bez hlbkového štúdia kultúry v ktorej jedinici koexistujú. S. Hall verí, že kultúrna identita odráža pôvodnú etnickú kultúru, dnešnú etnickú kultúru, jazykovú kultúru a náboženskú kultúru. Dimenzie rasy a národnosti považuje za dva najdôležitejšie aspekty kultúrnej identity. Spoločné historické stopy a zdieľané kultúrne skúsenosti, poskytujú ľuďom rovnakej rasy stabilnú a nepretžitú definíciu v prostredí rôznych historických zmien ktoré sú odrážané práve kultúrnou identitou.⁸⁰ Na západného recipienta nie

⁷⁵ Ibid., 2000, s.18

⁷⁶ Ibid., 2000, s.19

⁷⁷ Meditácia chôdze

⁷⁸ Intenzívne cvičenie Za-zenu spojené so Samu trvajúce jeden, tri, päť alebo sedem dní

⁷⁹ Fyzická práca potrebná na udržiavanie Zenového kláštora

⁸⁰ Web (18)

je možné nazerať ako na ako na tzv. „nepopísanú tabuľu“.⁸¹ Ľudia sa s inokultúrnymi religiozitami konfrontujú zvyčajne až v dospelosti a nedokážu sa oprostíť od nielen religióznych vplyvov, ale ani od kultúry, ktorá sa do nich vpisovala prostredníctvom socializácie od detstva. Jediníci nemusia byť vyslovene hlásajúci sa k náboženstvám dominantným v ich krajine aby tieto vplyvy poznačili ich kultúrnu identitu, pretože dominantné náboženstvá sú odrážané na morálnej a mravnej perspektíve socio-kultúrneho prostredia. Praktizujúceho jedinca Zenového budhizmu zo západu nemožno porovnávať s recipientom pochádzajúcim z východného prostredia, kde sú budhizmus a jeho odvetvia dominujúcimi a podieľajúcimi sa na tvorbe kultúrnej identity. Niektorí záujemcovia siahajú po možnosti vycestovania do východnej krajiny za zenovým učením aby ho mohli prijať v čo najväčšej možnej miery autentickejši, ale to čo je zakorenené v ich psyché sa nedá pretransformovať. Vďaka prejavom globalizovaných tendencií môže jedinec zo západu študovať východné zenové formy, z ktorých síce môžu čerpať inšpiráciu, ale autenticky sa do nich nikdy nepíšu kvôli svojej kultúrnej identite. Západný recipient môže prijať jedine globalizované tendencie Zenového budhizmu. Šírenie a následné prijímanie globalizovaných prejavov je užitočné pre rozvoj transkulturality a pre ľudí je Efektívnejšie prijať ho v takejto podobe, než disponovať minimálnou alebo žiadnou znalosťou o iných kultúrnych formách. Štúdium orientálnych vplyvov vychádzajúcich z imanentnej potreby západných recipientov formuje ich osobnú identitu a rozširuje im obzory.

Šírenie zen-budhizmu na západ v procesoch globalizácie

Príklady budhistickej tradície Zen, ktoré sa objavujú na Západe, prinášajú neustále nové formy na vyjadrenie a vyučovanie povahy a cesty Zenu. Ak má teda Západ prijať a asimilovať Zen v zmysle priameho, dynamického prístupu k životu, ktorý pokrýva prekážky rituálu, náboženstva a konceptu, ktoré si ľudia kladú medzi seba a to, čo hľadajú, musí učenie zapadať do vzoru západných predsudkov a spôsobov myslenia. Zjavný problém spočíva v neprítomnosti zenových majstrov, ktorí aj keď vycestujú na západ šíriť učenie Zenu, tak jazyková bariéra je problematická pri priamom prenose a prostredie nie je pre toto učenie vyhovujúce.

V západných krajinách vyústilo stretnutie modernity a budhizmu do heterogénneho kultúrneho produktu nazývaného „moderný budhizmus“.⁸² Profesor z Univerzity Uruguajskej republiky Ismael Apud je autorom článku, ktorý kriticky reflektuje otázku moderného budhizmu, pričom používa pojem „kultúrny preklad“. V práci predstavuje kvalitatívnu prípadovú štúdiu dvoch európskych zenových mníchov. Interpretácie a kultúrne preklady budhistických myšlienok a praktík sa považujú za ovplyvnené pozadím moderného budhizmu. Považuje sa za nedávny fenomén, ktorý sa celkom líši od „tradičného budhizmu“ a niekedy prekračuje hranice toho, čo budhizmus ako taký definuje. Napriek svojej heterogenite môže byť moderný budhizmus charakterizovaný takými všeobecnými črtami, ako je racionalizácia, demytologizácia, psychologizácia, vedeckosť budhistických myšlienok, dôraz na meditáciu ako základný prvok budhizmu; privatizácia a deinštitucionalizácia praktík a presvedčení; a zobrazenie budhizmu ako demokratickej praxe a filozofie rovnosti. Predpoklad týchto podstatných znakov je výsledkom toho, ako bol budhizmus interpretovaný západnou kultúrou

⁸¹ Tabula Rasa

⁸² APUD, Ismael: *Modern Buddhism and its Cultural Translations. Reflections from a Qualitative Case Study of Two European Zen Monks*, 2021, s.1

po koloniálnom prostredí druhej polovice devätnásteho storočia.⁸³ V koloniálnom kontexte viktoriánskeho devätnásteho storočia, budhizmus začal priťahovať pozornosť širokej čitateľskej verejnosti strednej a vyššej triedy. Preklady tradičných textov do angličtiny boli vytlačené, čím sa sprístupnili znalosti, ktoré boli predtým obmedzené na religiózne úrady a mníchov.⁸⁴ Budhizmus bol vykreslený ako racionálna prax a mystická filozofia, rafinovaná z poverčivých a magických aspektov ázijského budhizmu.

Akademické štúdium budhizmu možno zarámovvať do napätia medzi osvietenstvom a romantizmom. Na jednej strane osvietenstvo považovalo vedu za víťazstvo západnej kultúry nad poverami a náboženstvom. Podľa tohto názoru bol budhizmus často vykresľovaný ako nihilistická, pesimistická a archaická tradícia. Na druhej strane romantizmus konfrontoval materialistický a racionalistický svetonázor prírodných vied a navrhoval očarovanejší, relativistickejší a umeleckejší pohľad na históriu a kultúru. Podľa tejto tradície bol budhizmus považovaný za duchovnú alternatívu ku kresťanstvu aj vedeckému materializmu.⁸⁵ Ázijskí budhisti boli tiež spolutvorcami moderného budhizmu. Aktívne prekladali budhizmus do západných termínov, motivovaní politickými a kultúrnymi záujmami. Zvyčajne spájali budhistické presvedčenie so západnými hodnotami kultúrnej autonómie a ľudskej slobody.⁸⁶ Koncept kultúrnej hybridizácie predstavuje argentínsky antropológ Néstor García Canclini, vo svojej práci *Hybrid cultures* (1995). Kultúrnú hybridizáciu reflektuje ako proces spôsobujúci zmeny medzi kultúrami a modifikuje ich tak, aby sa mohli adaptovať na modernú panorámu.⁸⁷ Hybridizácia kultúrnych foriem sa prejavuje v každom jedincovi, ktorý zosobňuje kultúrnú diverzitu. Jeho kultúrna identita nie je definovaná jednou kultúrou, ale dochádza k prelínaniu viacerých kultúrnych kódov, ktoré môžu byť úplne odlišné.⁸⁸ Pri tomto fakte vzniká otázka, či za proces kultúrnej hybridizácie môžu východný rozširovatelia budhistickej tradície viac ako západný praktizujúci. Nie je možné zodpovedať odpoveď na túto otázku, nakoľko dochádza ku transkultúrnej skúsenosti, ktorú jednotlivec nadobúda zo zážitku interkultúrnej komunikácie, ktorá podnecuje individuálnu a kolektívnu kultúrnú sebareflexiu a týmto spôsobom vedie ku kultúrnemu obohateniu.⁸⁹ Moderná koncepcia priestoru predstavuje podľa Baumana priestor pevne ohraničený v kolektívnej a individuálnej realite, ktorý sa neskôr moderne zbavuje hraníc. Ako skutočnosť sa bralo to, že všetci ľudia v danom priestorovom bode budú vidieť priestorové vzťahy medzi objektmi rovnako.⁹⁰ Táto skutočnosť nachádzala mnohé problémy. Bauman tvrdí, že: „...každý človek nezaberá to isté miesto a preto nevníma svet z tej istej perspektívy, nie všetky pozorovania majú rovnakú hodnotu.“⁹¹ Praktizujúci Zenového budhizmu v západnom svete dohliadajú na empirické skúsenosti a ich vývoj. Každý jednotlivec prijíma vedomosti Zenu inak, tak ako si to jeho psyché vyloží a či je v jeho záujme racionálne študovanie doktrín alebo

⁸³ Ibid., 2021 s.2

⁸⁴ Ibid., 2021 s.3

⁸⁵ Ibid., 2021 s.4

⁸⁶ Ibid., 2021 s.4

⁸⁷ Web (19)

⁸⁸ PECNÍKOVÁ, Jana: *ÚVOD DO ŠTÚDIA KULTÚR(Y)*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici Filozofická fakulta, 2020, s.35

⁸⁹ Web (20)

⁹⁰ BAUMAN, Zygmund: *Globalizácia*. Bratislava: Kalligram 2000, s.34

⁹¹ Ibid., 2000, s.34

čistá inšpirácia pre duchovné naplnenie. Pri problematike duchovnej kultivácie u jedincov a rozpínaní kultúrnych foriem v socio-kultúrnej spoločnosti, nie je dôležité naplno prijať a šíriť autentickú líniu religiozít. Praktizovanie autentickkej línie Zenového budhizmu na západe nie je reálne. Západné myslenie a spoločnosť ako celok kreujú kresťanské náboženské vplyvy, tým pádom nie je možné aby sa Západ autenticky pretransformoval do kultúry Východu. Budhistické doktrínálne texty sú špecificky navrhnuté pre východné socio - kultúrne prostredie. Bauman tvrdí, že: „...svet už nie je celok. Vyzerá skôr ako pole plné rozhádzaných a nesúrodých síl zrážajúcich sa na miestach, ktoré je ťažko predvídať, s pohybovou energiou, ktorú nikto nevie spútať.“⁹² Týmto silami sú procesy globalizácie, kultúrnej hybridizácie a transkulturalizmu. „Zdá sa, že už nič nie je pod kontrolou. Čo je horšie – nie je jasné, ako by za daných okolností malo vyzeráť „byť pod kontrolou“.“⁹³ Striktnú autenticitu Zenového budhizmu je náročné definovať kvôli jeho transformáciám pri šírení do západného sveta.

Zenová prax bola predstavená obyvateľom Západu pomocou idealizovaného obrazu „moderného“, „kozmpolitného“, „humanistického“ a „spoločensky zodpovedného“ druhu budhizmu. Zen bol prezentovaný ako „pravý“ a „pôvodný“ budhizmus, ktorý sa týkal dosiahnutia „čistej skúsenosti“.⁹⁴ Zmeny v európskom prostredí závisia od rastúceho vplyvu globálnej migrácie na európsky kontinent. Pri procesoch šírenia Zenového budhizmu do západného sveta sa v socio-kultúrnej spoločnosti usadil rozmanitými spôsobmi. Vplyvy Zenového budhizmu v západnom svete môžeme badať v popularizácii zenovej holistickej medicíny, zenových masáží, zenových estetických princípoch ako sú flóra, kaligrafia, tradičná maľba tušom, čajové obrady, lukostreľba, poézia či tradičná hudba. Okrem estetických princípov je popularizácia zenovej etiky a zenovej environmentálnej etiky kľúčová. Podstatná je z takých dôvodov ako je šírenie povedomia o mentálnom zdraví a klimatických zmien ktoré expandujú v dvadsiatom prvom storočí. Učenie Zenu je udržiavané a prenášané vysokým stupňom inštitucionalizácie, napriek dôrazu na individuálnu skúsenosť a ikonoklastický obraz Zenu. V západnom svete existuje množstvo zenových kláštorov, ale väčšina cvičení sa odohráva v zenových centrách. Keď v devätnástom storočí začali do USA prichádzať japonskí prisťahovalci, vybudovali tam kláštory, kde mohli praktizovať budhizmus. Aby získali uznanie v americkej spoločnosti, založili budhistické cirkvi s fyzickými aj hierarchickými štruktúrami podobnými kresťanským cirkvám, čo odkazuje na hybridizačné tendencie vytvorené východnými budhistami. Aký je ale rozdiel medzi budhistickým kláštorom a centrom? Tieto rozdiely zvyčajne odrážajú kultúrne tradície, históriu a dôrazy konkrétnej budhistickej komunity. Budhistické kláštory majú tradične silný komunitný a pastoračný aspekt, pričom členovia dodržiavajú kalendár osláv a spoliehajú sa na kláštor a kňazstvo pri obradoch prechodu. Západní praktizujúci, ktorí sa nenarodili do budhizmu, založili mnoho meditačných centier nazývanými aj kláštorami fungujúcich ako neziskové organizácie. Posolstvom je, že stredobodom pozornosti sú programy meditačnej praxe.⁹⁵

⁹² Ibid., 2000, s.58

⁹³ Ibid., 2000, s.58

⁹⁴ APUD, Ismael: *Modern Buddhism and its Cultural Translations. Reflections from a Qualitative Case Study of Two European Zen Monks*, 2021, s.5

⁹⁴ Ibid., 2021 s.2

⁹⁵ Web (21)

Záver

Šírenie zen-budhizmu na Západ v procesoch globalizácie predstavuje komplexný proces, ktorý je ovplyvnený viacerými faktormi. Na problematiku je možné nazeráť optikou histórie, filozofie, náboženstva, svetonázoru, životného štýlu a globalizácie. Vplyv moderného budhizmu na Západe je viditeľný v heterogénnych prejavoch, kde sa kombinujú racionálne, psychologické a demokratické aspekty. Kultúrna hybridizácia a transkulturalizmus hrajú kľúčovú úlohu v procese adaptácie budhizmu na Západe. Je to však komplikovaný a individuálny proces, ktorý zohľadňuje rozdielne perspektívy, hodnoty a skúsenosti jednotlivcov. Globalizácia a rozsiahle migrácie prispievajú k zmiešaniu kultúrnych foriem a transformácii zenového učenia v rôznych aspektoch západnej spoločnosti. Priblížili sme teoretický koncept Zenu z historického uhla pohľadu a jeho následné prejavy v procesoch globalizácie a modernizácie. Pozorovali sme problematiku vymedzenia miesta tohto odvetvia budhizmu medzi náboženstvom a filozofiou. Predstavili sme filozofické koncepty, ktorými sú meditácia, osvietenie a nevyriešiteľné zenové empirické hlavolamy. Okrem využívania spomenutých konceptov sú ahimsa, štyri vznešené pravdy o utrpení a vegetariánska kuchyňa neobsahujúca rušivé chuťové elementy kľúčovou zložkou pri prehľbovaní sa do zenového budhizmu ako životného štýlu v postmodernom svete. V kontexte Západu sa zenová prax prezentuje cez idealizovaný obraz „moderného“ a "humanistického" budhizmu, ktorý je adaptovaný na európske prostredie. Vplyv zenového učenia sa prejavuje nielen v náboženskej sfére, ale aj v oblasti estetiky, etiky a environmentálnej etiky. Moderné aplikácie, ako je zenová medicína, masáže a estetické princípy, nesú v sebe hybridné prvky vzniknuté interakciou s miestnymi kultúrami. Napriek snahám o uchovanie autenticity zenového učenia, západné prostredie s kresťanskými vplyvmi a individualistickým prístupom môže obmedziť úplné prijatie a prenos zenových tradícií. Globalizácia nesie so sebou nejasnosti a vytvára prostredie, v ktorom rôzne sily vzájomne pôsobia, čím sa mení aj pohľad na autenticitu zenového budhizmu v západnej kultúre.

Literatúra a zdroje

- APUD, Ismael: *MODERN BUDDHISM AND ITS CULTURAL TRANSLATIONS. REFLECTIONS FROM A QUALITATIVE CASE STUDY OF TWO EUROPEAN ZEN MONKS*. Uruguay: Universidad de la República Faculty of Psychology, 2021, s.26 Dostupné na:
https://www.academia.edu/87933623/Modern_Buddhism_and_its_Cultural_Translations_Reflections_from_a_Qualitative_Case_Study_of_Two_European_Zen_Monks
- BAUMAN, Zygmund: *Globalizácia*. Bratislava: Kalligram 2000, s.123 ISBN 80-7149-335-X
- DUMOULIN, Henry: *Zen-Buddhism in the 20th century*. Boston: Weatherhill 1992, s.192 ISBN 0834802473
- HOOVER, Thomas: *The Zen Experience*. New York: New American Library 1980, s.286 ISBN 0452252288
- HOOVER, Thomas: *Zen Culture*. New York : Random House 1988, s.262 ISBN 0394410726
- HUMPHREYS, Christmas: *Zen Buddhism*. London: William Heinemann Ltd. 1949, s.241 ISBN 8176240648
- KÜNG, Hans: *Po Stopách Světových Náboženství*. Brno: Centrum Pro Studium Demokracie A Kultury 2007, s.308 ISBN 8073250594

- PECNÍKOVÁ, Jana: *ÚVOD DO ŠTÚDIA KULTÚR(Y)*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici Filozofická fakulta, 2020, s.79 ISBN 978-80-8141-241-7
- SUZUKI, Daisetz Teitaro: *Essays In Zen Buddhism*. New York: Grove Press 1994, s.388 ISBN 0802151183
- SUZUKI, Daisetz Teitaro: *Velké osvobození* s.5-47 in *Zen 2*. Bratislava : Cad Press 1988, s.365 ISBN 42722
- WATTS. Allan: *The Spirit Of Zen*. Veľká Británia: Buttler and tanner Ltd. 1936, s.144 ISBN 9780802130563
- WATTS. Allan: *The Way Of Zen*. USA: Vintage 1957, s.256 ISBN 9780394702988

Internetové zdroje

- Web (1) AZI: ZEN IN EUROPA. [online]. [cit. 2023-02-10] Dostupné na: <https://www.zen-azi.org/en/zen-history-europa>
- Web (2) L.A. TIME ARCHIVES: Theodore Levitt, 81; Economist First to Use the Term 'Globalization'. [online]. 2006 [cit. 2022-10-15]. Dostupné na: <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-2006-jul-09-me-passings9.2-story.html>
- Web (3) Paradigm.[online].[cit.2022-10-15]. Dostupné na: <https://cseweb.ucsd.edu/~goguen/courses/275f00/cunningham.html>
- Web (4) VOCABULARY: Zen. [online]. [cit.2022-10-15]. Dostupné na: <https://www.vocabulary.com/dictionary/Zen>
- Web (5) STEFONM, M: *Bodhidharma*. [online]. 2023 [cit. 2022-10-17]. Dostupné na: <https://www.britannica.com/biography/Bodhidharma>
- Web (6) SADHGURU: Who Was Bodhidharma and Why Did He Go to China?. [online]. 2021 [cit. 2022-10-17]. Dostupné na: <https://isha.sadhguru.org/us/en/wisdom/article/bodhidharma>
- Web (7) SED BUDDHU: *Dógen Zenji*. [online]. [cit. 2022-10-20]. Dostupné na: <https://www.sedbuddhu.sk/zen/linia-majstrov/dogen-zenji/>
- Web (8) NEUROPSYCH: 10 Buddhist koans, and why understanding them is pointless. [online]. 2018 cit. 2022-10-22]. Dostupné na: <https://bigthink.com/neuropsych/what-is-a-koan/>
- Web (9) AMBLER, CH: *Zen Story: The Sound Of One Hand Clapping*. [online]. 2015 [cit. 2022-10-22]. Dostupné na: <https://thedailyzen.org/2015/03/23/zen-story-the-sound-of-one-hand-clapping/>
- Web (10) RAM JAIN: Ajna Chakra Your Third-Eye Chakra Awakening. [online]. 2020 [cit. 2022-10-27]. Dostupné na: <https://www.arhantayoga.org/blog/ajna-chakra-your-third-eye-chakra-awakening/>
- Web (11) EVERYDAY ZEN FOUNDATION: 6. MAHAYANA SUTRAS. [online]. [cit. 2022-10-27]. Dostupné na: <https://everydayzen.org/study-guide/mahayana-sutras/>
- Web (12) PBS: BUDDHISM: AN INTRODUCTION [online]. [cit. 2022-10-30]. Dostupné na: <https://www.pbs.org/edens/thailand/buddhism.htm>
- Web (13) ZNM: Zazen Instructions [online]. [cit. 2022-10-30]. Dostupné na: <https://zmm.org/teachings-and-training/meditation-instructions/>
- Web (14) LUSNIG, RADACH, MUELLER, HOFMANN: Zen meditation neutralizes emotional evaluation, but not implicit affective processing of words. [online]. 2020 [cit. 2022-10-31]. Dostupné na:

<https://journals.plos.org/plosone/article/authors?id=10.1371/journal.pone.0229310>

- Web (15) THE EDITORS OF ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA: Ahimsa [online]. 2015 [cit. 2022-10-31]. Dostupné na: <https://www.britannica.com/topic/ahimsa>
- Web (16) HUSSAIN, G: *Why Don't Buddhists Eat Meat?*. [online]. 2022 [cit. 2022-10-31]. Dostupné na: <https://sentientmedia.org/do-buddhists-eat-meat/>
- Web (17) SAVOR JAPAN: *Shojin Ryori: Japan's Sophisticated Buddhist Cuisine*. [online]. 2017 [cit. 2022-10-31]. Dostupné na: <https://savorjapan.com/contents/more-to-savor/shojin-ryori-japans-sophisticated-buddhist-cuisine/>
- Web (18) YANG, ZHAO, LIU: *An Analysis of Hall's Theory of Cultural Identity*. [online]. 2021 [cit. 2023-04-10] Dostupné na: <https://www.atlantis-press.com/proceedings/iclccs-21/125962009>
- Web (19) THPANORAMA: *Proces kultúrnej hybridizácie, typy a príklady*. [online]. [cit. 2023-02-02]. Dostupné na: <https://sk.thpanorama.com/articles/cultura-general/hibridacin-cultural-proceso-tipos-y-ejemplos.html>
- Web (20) CULTUROLOGICA SLOVACA.: HESLÁR KULTUROLOGICKÉHO POJMSLOVIA: Transkulturalita [online]. 2020 [cit. 2023-02-03] Dostupné na: http://www.culturologicaslovaca.ff.ukf.sk/images/No2_2020/Heslar_Transkulturalita.pdf
- Web (21) LION'S ROAR STAFF|.: *What's the difference between a Buddhist church, temple, and center?* [online]. 2018 [cit. 2023-02-10] Dostupné na: <https://www.lionsroar.com/whats-the-difference-between-a-buddhist-church-temple-and-center/>

Diversity in the view of the issues of Zen-Buddhism

The thesis deals with the integration of Zen Buddhism into Western thought in the context of globalization processes. Analyzes Western society's growing fascination with Oriental culture and its religious influences, with an emphasis on "Zen-Buddhism". The authour uses literature of theorists such as Hans Küng, Daisetz Teitaro Suzuki, Henri Dumoulin, Thomas Hoover, Christmas Humphrey and Alan Watts. The thesis focuses on the amalgamation of philosophy and religion of Eastern culture, examines the characteristic phenomena of contemporary Zen Buddhism, and asks whether it is possible to reformat the cultural identity of Western man through the adoption of Zen Buddhism. It reflects on the authenticity of transcultural overlap and considers alternatives in the context of globalized tendencies. The research question of whether it is possible to reformat the cultural identity of Zen remains central to the analysis.

Príspevok predstavuje vybranú časť bakalárskej práce s názvom Rôznorodosť v nazeraní na problematiku Zen-Budhizmu, ktorá bola úspešne obhájená na Oddelení kulturológie, Ústavu manažmentu kultúr a turizmu, kulturológie a etnológie, FF UKF v Nitre, v akademickom roku 2022/2023. Školiteľom záverečnej práce bola Mgr. Ingrida Hudecová.

Autorka: Bc. Radoslava Hrajnohová

Oddelenie kulturológie – ÚMKTKE

FF UKF v Nitre

Hodžova 1

949 01 Nitra

radoslava.hrajnohova@student.ukf.sk

Školiteľka: Mgr. Ingrida Hudecová

Oddelenie kulturológie – ÚMKTKE

FF UKF v Nitre

Hodžova 1

949 01 Nitra

ingrida.hudecova@ukf.sk